

Verkondiging

Gemeente van de Here Jezus Christus,
Het verhaal van die torenbouwers van Babel begint veelbelovend. Er klinkt bijna iets van weemoed in door, van verhuld verlangen naar de tijd dat iedereen nog één taal sprak en met elkaar overweg kon. In de vlakte van Sinear wonen de mensen bij elkaar. Zij werken samen en bouwen een stad. Ze willen bij elkaar blijven, niet verspreid raken. Geen verkeerd streven, zou je zo zeggen. Wat kan erop tegen zijn dat mensen elkaar vast willen houden? Elkaar niet uit het oog willen verliezen?

Om dit verhaal en vooral de boodschap van dit verhaal goed te begrijpen, moeten we iets weten van de context van de schrijvers van dit verhaal. Hoewel het verhaal zich afspeelt in de oergeschiedenis, nog ver voor alle andere verhalen van de bijbel beginnen, is het pas veel later geschreven. De schrijver van dit verhaal heeft de tijd niet meer meegemaakt dat iedereen één taal sprak. Hij schrijft zijn verhaal tijdens de Babylonische ballingschap, in de 6e eeuw voor Christus. Hij schrijft dit verhaal in Babel, de stad waar het zich allemaal afspeelt. Babel was een grote stad, met vereende krachten gebouwd. Nou ja, vereende krachten... De stadsbestuurders hadden bedacht dat Babel een grote, imposante stad moest worden, een stad met wereldfaam. Daarom verrezen er imposante bouwwerken met als hoogtepunt een immens bouwwerk, een zogenaamde ‘ziggurat’, een soort toren met bovenop een tempel. De stadsbestuurders bouwden dit alles natuurlijk niet zelf. Daar hadden zij slaven voor, en dagloners, die onder zware omstandigheden stenen bakten, verslepten en metselden. Onder geforceerde saamhorigheid was de enorme toren tot stand gekomen. De stadsbestuurders waren zo trots op hun stad en de toren, dat zij zich niet anders konden voorstellen dan dat dit wel een hemelse stad moest zijn. Hier was het centrum van de wereld. Om deze stad draaide de wereld. Bab-ilum noemden zij hun stad daarm, Babylon. Het is Akkadisch voor *poort van de goden, hemelpoort*.

De Bijbelschrijver zal er zijn hoofd bij hebben geschud, want in het Hebreeuws klinkt Babel vooral als ‘verwarring’. Natuurlijk is er niets op tegen als mensen naar saamhorigheid streven, als zij elkaar niet uit het oog willen verliezen, als zij samen bouwen aan een huis dat de tijd kan doorstaan. Maar het gaat mis als in dat streven de balans uit het oog wordt verloren. Als aan de bouw van zo’n stad en zo’n toren, als aan het streven naar roem en een grote naam alles en iedereen opgeofferd moet worden. Kleine boertjes die hun land moesten afstaan aan de plek waar de enorme toren gepland was, arbeiders die uitgebuit werden. Een geforceerde samenwerking om te komen tot dat ene doel: een toren tot in de hemel, een hemelpoort, om zo het machtigst van de wereld te kunnen worden.

De bijbelschrijvers kennen dit soort dwangarbeid uit de tijd dat zij tichelstenen moesten bakken in Egypte. Dat was geen mooie tijd. Van die slavernij zijn zij gelukkig bevrijd. Dat herinnert het Oude Israël zich steeds weer. In heel de Bijbel, in al de verhalen klinkt het door: mensen zijn bedoeld om te leven in vrijheid, niet in slavernij.

Er klinkt daarom niet alleen weemoed naar de tijd dat iedereen nog dezelfde taal sprak door in het verhaal van de toren van Babel. Er zit ook een waarschuwing in, een spiegel. Pas op,

zegt de schrijver, want dat streven naar boven, naar alsmaar hoger en alsmaar meer, dat kan niet anders dan verkeerd aflopen.

Met veel humor wordt het verhaal beschreven. In de grondtaal is dat nog iets beter te zien dan in de vertaling. De torenbouwers zeggen tegen elkaar: “Welaan, laten we stenen bakken.” en “Welaan, laten wij een toren bouwen.” God kent zijn mensen goed en imiteert hen voortreffelijk. “Welaan,” zegt Hij, “laten wij naar hen toe gaan en verwarring zaaien.” Overigens niet nadat hij eerst eens een kijkje is gaan nemen waar die mensen toch helemaal mee bezig zijn. Hij moet daarvoor afdalen uit de hemel. Want de stad heet dan wel ‘hemelpoort’ en de toren moet dan wel tot in de hemel reiken, de stadsbestuurders willen dan wel graag goden zijn; vanuit de hemel is er van die hele toren maar weinig te zien, zo hoog is die toren nu kennelijk toch ook weer niet. Vanuit hemels perspectief kunnen grote en belangrijke zaak ineens verschrikkelijk klein blijken. En dan zaait God verwarring. Hij bevrijdt de geknechte stedelingen van de hang naar roem van een clubje stadsbestuurders. Kom tot jezelf, zegt God. Wees jezelf. Zoek een plek voor jezelf. Niet in de hemel, maar op de aarde, daar hoor je thuis.

Het streven naar eenheid is voor de Bijbelschrijver niet zo’n probleem. Het klinkt juist wel aantrekkelijk: alle mensen samen in één stad die elkaar verstaan. Niet voor niets is er ook een Bijbelverhaal dat dáárover vertelt. De spiegel die de schrijver van Genesis 11 ons voorhoudt gaat over het streven van de mens om naam te maken, om hogerop te komen, alsmaar hoger, alsmaar meer. Want hij weet intussen: dat loopt niet goed af. Wie zijn naam wil vestigen, wie steeds bezig is nog hogerop te komen, vergeet maar al te makkelijk ook nog eens opzij te kijken. En wat goed is voor de één, is lang niet altijd goed voor de ander. Het streven van de één *omhoog* leidt onherroepelijk tot *onderdrukking* van de ander. Te veel aandacht voor het één, betekent maar al te makkelijk verwaarlozing van het ander. Economische vooruitgang betekent maar al te vaak inleveren op een gezond milieu. Het is steeds weer zoeken naar de balans. Wie zich te veel op één doel focust, wie teveel omhoog streeft, verliest die balans maar al te makkelijk uit het oog. Die ervaring wil de schrijver van Genesis 11 aan ons doorgeven, als bagage voor onderweg, zodat wij er ons voordeel mee doen.

Want wij mensen zijn niet alleen op de wereld. We hebben burens, dorpsgenoten, landgenoten, wereldgenoten. Wat wij hier doen heeft altijd weer effect op andere mensen, dichtbij of ver weg. Wat wij doen heeft effect op de wereld van later, heeft effect voor de generaties die na ons komen.

Wij kunnen daarom niet lichtzinnig omspringen met de aarde die ons in bruikleen is gegeven. Wij moeten hem delen met mensen nu en mensen later. Dat gaat niet goed als we te veel omhoogkijken, te weinig naar opzij. Dat gaat niet goed als de economische groei onze god is geworden. Dat gaat niet goed als we denken dat onze macht tot in de hemel reikt, dat de voorraden niet op kunnen en dat wij God zelf zijn.

Als laatste verhaal van de bijbelse oergeschiedenis moet de Bijbelschrijver dat nog even van het hart. Want hierover zal de rest van de bijbel en de rest van ons leven steeds weer gaan: dat wij moeten zoeken naar balans. Dat wij opzij moeten kijken, naar onze broeders en zusters, naar onze naasten. Dat wij zorg moeten dragen, juist ook voor hen die niet mee omhoog kunnen. Dat wij zorg moeten dragen voor die prachtige aarde die ons in bruikleen is gegeven.

Want alleen zo kunnen wij op een goede manier samen kunnen leven. Alleen zo blijft de wereld leefbaar, niet alleen voor ons, maar ook voor onze naasten, nu en later. Alleen zo volbrengen we de opdracht die ons van God gegeven is: de goede aarde bewerken en bewaken. Amen.